

Opstanding uit de dood in het

Het is verleidelijk het Oude Testament dicht te laten met Pasen. Maar het Oude heeft evenveel zeggingskracht als het Nieuwe in gesproken over opstaan uit de dood en eeuwig leven, en in ieder geval met veel meer terughoudendheid. Hoe zit het eigen het Oude Testament? Een ding is zeker: schrijvers van het Oude Testament behoeden ons ervoor het leven hier en nu van minde

tekst Klaas Spronk, beeld Freeimages

Wanneer Paulus zich moet verantwoorden bij het Sanhedrin voor zijn geloof in Jezus als de messias, ziet hij verschillende partijen voor zich: Farizeeën en Sadduceeën. Die waren eensgezind in hun afkeer van de messiaanse aspiraties van Jezus, maar ze verschilden over één ding ernstig van mening. De Farizeeën geloofden in de opstanding der doden, de Sadduceeën niet.

Paulus maakt daar handig gebruik van om tweedracht te stichten onder de mensen die over hem moeten oordelen. Hij roept hun toe: 'Broeders, ik ben een Farizeeër uit een geslacht van Farizeeën, en ik sta hier terecht omwille van de verwachting dat de doden zullen opstaan!' (Handelingen 23:6). Hij bereikt zijn doel, want de leden van het Sanhedrin krijgen onderling ruzie en de Romeinen moeten er aan te pas komen om de orde herstellen. Zo zie je dat het geloof in een leven na de dood niet alleen tegenwoordig ter discussie staat. Daarbij is het probleem, behalve dat het bewijs moeilijk te leveren is, dat de Bijbel tegenstrijdige geluiden laat horen over dit onderwerp.

De Sadduceeën hebben namelijk wel een punt. Zij stellen terecht dat in de boeken van Mozes, die toch de kern uitmaken van de heilige Joodse geschriften, geen verwijzingen naar een opstanding der doden te vinden zijn.

Het argument van Jezus in zijn discussie met de Sadduceeën dat God zich tegenover Mozes de God van Abraham, Isaak en Jakob noemt (Markus 12:26-27) zal hen niet hebben overtuigd. In het boek Daniël is in hoofdstuk 12 wel expliciet sprake van de opstanding der doden, maar dit boek heeft bij de Sadduceeën minder gezag.

Prediker

Bovendien vinden de Sadduceeën ook Prediker aan hun zijde. Die stelt heel nuchter vast dat een mens één ding zeker weet, namelijk dat hij dood gaat. Het treurige daarbij is volgens Prediker dat de dood geen onderscheid maakt: 'ieder mens wacht hetzelfde lot. Ben je een rechtvaardige of zondaar, goed en rein of onrein, offer je wel of offer je niet, ben je goed of zondig, durf je makkelijk een eed te zweren of ben je bang een eed te zweren, alle mensen treft hetzelfde lot. Dat is zo triest bij alles wat de mensen doen onder de zon; en hoe triest ook dat hun hart hun leven lang vol kwaad en dwaasheid is, en dat hun leven eindigt bij de doden' (Prediker 9:2-3).

Over het leven na de dood maakt hij zich geen illusie. Men hoeft geen troost te zoeken in een herinnering die blijft: 'zowel de wijze als de dwaas zal snel worden vergeten, beiden worden ze voorgoed vergeten' (Prediker 2:16).

Ook bij zoiets als een hemelse zaligheid zet hij een groot vraagteken: 'Alles gaat naar dezelfde plaats, alles is uit stof ontstaan en alles keert terug tot stof. Wie zal ooit weten of de adem van een mens naar boven opstijgt en die van een dier afdaalt naar de aarde?' (Prediker 3:20-21).

Het enige wat overblijft is te genieten van het leven

'Alles is uit stof ontstaan en alles keert terug tot stof,' zegt Prediker. Je moet niet te veel willen weten over leven na de dood.

Oude Testament

. Er wordt alleen heel verschillend
lijk met het opstandingsgeloof in
er waarde te achten.

zolang het nog kan: 'Voor wie nog leven mag, is er nog hoop; beter een levende hond dan een dode leeuw' (Prediker 9:4).

Blijvende boodschap

Dat zijn teksten waar je weinig mee kunt als je vol bent van de boodschap dat Jezus is opgestaan uit de dood en dat wij mogen delen in deze overwinning van de dood. Paulus legt het uitgebreid uit in 1 Korintiërs 15. Paulus heeft een helder beeld van wat er zal gebeuren als Jezus binnenkort terug komt. Hij verwacht zelf de dood niet eens te zullen zien. Hij had niet gedacht, zoals wij inmiddels weten, dat Jezus langer op zich zou laten wachten.

Intussen werd de christelijke gemeente gedwongen na te denken over zaken als de tussentoestand: waar blijven onze doden? Aan de andere kant kwam er ook meer aandacht voor het gewone leven, zeg maar het leven vóór de dood. En dan komt er ook weer ruimte voor het geluid van Prediker en dan met name voor de vragen die hij stelt.

Je zou het ook de kracht van de Bijbelse traditie kunnen noemen dat de moeilijke vragen over God en het hiernamaals al in de Bijbel zelf gesteld worden. Daar hebben we de humanisten en atheïsten niet voor nodig.

Ontwapenend eerlijk vraagt Prediker zich al af hoe het, als er een God is, toch kan dat het zo oneerlijk verdeeld is in deze wereld. Al in de Bijbel zelf vinden we de verlegenheid om over het ontbrekende harde bewijs van een rechtvaardig oordeel in dit leven of in een hiernamaals. Bij Prediker wordt die twijfel niet overschreeuwd door stellig het tegendeel te beweren. Het indrukwekkende bij Prediker is dat hij ondanks alles het geloof in God en de hoop op een zinvol leven niet opgeeft.

Dat werd mij onlangs weer heel duidelijk toen ik die bovengenoemde teksten uit Prediker las met studenten uit Zuid-Amerika en Afrika. In Colombia en Zimbabwe leven ze anders met de dood dan in Nederland. Iemand

die dagelijks geconfronteerd wordt met moorden of iemand die broers en zussen door honger en ziekte is kwijt geraakt staat anders in het leven dan een verwende westerling als ik.

Voor zo iemand klinkt de oproep van Prediker om te genieten van het leven als een aansporing om niet toe te geven aan moedeloosheid of cynisme. Daar is geloof en hoop voor nodig. Die zijn ook wel degelijk te vinden bij Prediker.

Goede vraag

Prediker kan ook helpen om goed om te gaan met de vragen over leven na de dood. Hij kan ons bewaren voor het gevaar om onzekerheid te verhullen achter een misplaatst soort stelligheid.

Waarom zou je bang zijn voor eerlijke maar ongemakkelijke vragen? Ze worden immers in de Bijbel ook al gesteld. Soms is het ook beter om vragen open te laten. Zeker als je praat over God is bescheidenheid gepast.

Dat geldt ook voor wat je denkt te kunnen weten over het leven na de dood. Het aantal theorieën en 'bewijzen' dat je tegenwoordig binnen en zeker ook buiten de kerk vindt, is duizelingwekkend maar vooral ook verwarrend.

Prediker houdt ons voor: 'God is in de hemel en jij bent op aarde, dus moet je spaarzaam met je woorden zijn' (Prediker 5:1). Als het gaat om het leven na de dood, dan is dat een advies dat vaker klinkt in het Oude Testament. Als God aan Ezechiël vraagt of dorre doodsbeenderen kunnen herleven, zegt hij niet meer dan: 'Dat weet U alleen' (Ezechiël 37:2).

Als Asaf ten einde raad zijn vertrouwen uitspreekt in God die uiteindelijk recht zal brengen, zegt hij niet meer dan dat hij er op vertrouwt altijd bij God te blijven (Psalm 73:24). Soms kom je niet verder dan, zoals Prediker dat doet, alleen de vraag te durven stellen: 'Wie zal ooit weten of de adem van een mens naar boven opstijgt?'.

Klaas Spronk is hoogleraar oude testament aan de PThU